

Izvorni znanstveni rad
UDK 94(450 Venezia = 163. 42) "15/16"
Primljeno: 14. 9. 2007.

BUDVANI - VITEZOVI SVETOGA MARKA

LOVORKA ČORALIĆ

SAŽETAK: Na temelju grade iz venecijanskog Državnog arhiva (*Archivio di Stato di Venezia*, fond: *Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*) prikazuje se zastupljenost Hrvata u mletačkom viteškom redu vitezova Svetoga Marka i analiziraju povelje o imenovanju budvanskih plemića mletačkim vitezovima. Riječ je ocu i sinu Ivanu i Nikoli Solimanu (imenovani 1589. i 1621. godine) te Petru Markoviću (imenovan 1656. godine), odvjecima uglednih budvanskih plemićkih obitelji koje su u vrijeme mletačko-turskih ratova imale zapaženu ulogu u organizaciji obrane svog matičnog područja, ali i u ratovanjima diljem bojišnica Serenissime. Priloženi su i prijepisi povelja o imenovanju Nikole Solimana i Petra Markovića mletačkim vitezovima.

Cavalieri di San Marco jedini su viteški red koji je opstojao kroz prošlost Mletačke Republike. Točan datum njegova utemeljenja nije znan, a prvi arhivski podaci o njegovu postojanju datiraju od 15. stoljeća. Naslovom viteza Svetoga Marka odlikovani su kroz više stoljeća bogate mletačke vojne povjesnice brojni ugledni patriciji, zapaženi vojni zapovjednici, diplomatski poslanici, kao i drugi zaslužnici podrijetlom iz samih Mletaka, ali i sa sveukupnog onodobnog mletačkoga državnog teritorija. Diplomom o imenovanju mletačkim vitezom dodjeljivali su Senat ili dužd. Odličje koje su dodjeljivali članovi Senata sadržavalo je, osim križa, bogatu ogrlicu s medaljom, u sredini koje se nalazio lav, a na naličju natpis. Viteško odličje dodijeljeno od samoga dužda činio je križ koji se na rubovima račvao, s plavim pozlaćenim emajlom i s prikazom lava Svetoga Marka u sredini, a nosio se oko vrata na poznatoj mletačkoj ogrlici (*manin*). Katkada su, kada je bila riječ o najuglednijim mletačkim patricijima

Lovorka Čoralić, znanstvena je savjetnica u Hrvatskom institutu za povijest u Zagrebu.
Adresa: Hrvatski institut za povijest, Opatička 10, 10000 Zagreb. E-mail: lovorka@misp.isp.hr

- mahom nositeljima vodećih državnih dužnosti, vitezovi Svetoga Marka uz ogrlicu nosili i raskošnu togu (*vesta de zentilhuomo*) ukrašenu zlatnim rubovima te su otuda nazivani i *Cavalieri della Stola d'oro*, *Cavalieri della Repubblica volgarmente chiamati della Stola d'oro*.¹

U razdoblju uključenosti najvećega dijela istočne jadranske obale u sastav *Serenissime* i brojni su Hrvati stjecali naslov mletačkih vitezova, te je stoga podrobnije razmatranje ove problematike ujedno i važna sastavnica u sklopu proučavanja društvene i vojne povijesti naših krajeva pod mletačkim vrhovništvom, kao i oblika uključenosti hrvatskih priobalnih krajeva u državno-politički i upravni sustav mletačkog *Stato da Mar*. U hrvatskoj je historiografiji zabilježeno relativno malo podataka o Hrvatima - vitezovima Svetoga Marka, a najčešće je riječ o usputno i sažeto navedenim informacijama u sklopu obrade neke druge teme iz zavičajne prošlosti naših krajeva i gradova (ponajprije vojne povijesti u doba mletačko-turskih ratova u ranom novovjekovlju). Zaseban rad, u kojemu bi cjelovito i pregledno bili predstavljene hrvatski odličnici mletačkoga viteškog reda, na žalost još nije napisan.²

Vitezovi Svetoga Marka s hrvatskih prostora ponajprije su bili potomci uglednih dalmatinskih, bokeljskih i istarskih patricijskih obitelji (katkada i kapetanskih i vojničkih obitelji koje nisu bile plemenita podrijetla), koje su pokoljenjima imale vrlo zapaženu ulogu u društvenom životu svojih matičnih sredina, a kao mletački časnici, zapovjednici kopnenih postrojbi ili ratnih galija stekli su za Mletačku Republiku - ratovanjima duž jadranskih i levantinskih bojišta - goleme zasluge. Iako su podaci o njihovim vojnim uspjesima i junaštvu nerijetko zabilježeni u historiografiji, njihovo uvrštavanje među mletačke vitezove obično je spomenuto bez podrobnije raščlambe i razjašnjenja važnosti stjecanja te časti.

¹ Osnovne podatke o mletačkom viteškom redu Svetoga Marka usporedi u: Ricciotti Bratti, »I Cavalieri di San Marco.« *Nuovo Arhivio Veneto*, Venezia, 8/16-1 (1898): 321-349; Andrea Da Mosto, *L'Archivio di Stato di Venezia*, sv. I. Roma, 1937: 28.

² Podrobnije podatke o hrvatskim vitezovima bilježi spomenuti rad R. Brattija, u sklopu kojega se razmatraju vojne zasluge dobrotskih pomoraca i ratnika Marka i Joze Ivanovića (18. stoljeće) te donosi prijepis povelje o njihovu imenovanju vitezovima Svetog Marka. O vitezovima Ivanovićima pisao je u sažetom prilogu i Alberto Alberti (Marco Ivanovich, »Cavaliere di San Marco, 1724-1756.« *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, Venezia, 11 (1978): 11-16). Dalmatincima i Bokeljima - vitezovima Svetoga Marka - bavila sam se i sama posljednjih godina (raščlambom spomenutog arhivskog fonda), a rezultati tih istraživanja (za sada su obrađeni vitezovi iz kotorskih, zadarskih, korčulanskih i krčkih obitelji) biti će tijekom idućeg razdoblja prezentirani u hrvatskim i inozemnim znanstvenim i stručnim časopisima.

Fond pod imenom *Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi* pohranjen je u mletačkom Državnom arhivu (*Archivio di Stato di Venezia*). Nevelika je opsega i broji samo dva svežnja (označeni su brojevima 174 i 175) koji sadrže povelje o imenovanju vitezova Svetoga Marka u razdoblju od 1551. do 1675. godine. U sklopu tog fonda, koji ne sadrži cjelovitu građu o nositeljima mletačkog viteškog reda (povelje su pohranjene i u sklopu fondova drugih mletačkih magistratura, primjerice u fondu *Senato Terra e Mar* i dr.), nalazi se tridesetak imenovanja koja se odnose na hrvatske viteške odličnike, te je stoga ova građa vrijedan prinos boljem poznavanju povijesti nekih naših istaknutih obitelji i njihovih zaslužnih odvjetaka, ali i općih, ponajprije vojnih prilika i događanja na hrvatskom uzmorju i u njegovu zaleđu u ranom novom vijeku.

Zbirna sažeta raščlamba građe iz fonda *Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi* pokazuje da se imenovanja koja se odnose na Hrvate mogu datirati u razdoblje od 1560. do 1675. godine, pri čemu je najviše imenovanja zabilježeno od 1618. do 1623. godine (deset imenovanja). Zavičajnim podrijetlom hrvatskih vitezova prednjače Zadrani (devet vitezova) i Kotorani (pet). Više od jednog viteza imali su i Budva (tri), te Trogir, Poljica, Krk i Labin (svaki po dva), dočim se uz neke druge dalmatinske i istarske gradove bilježi po jedan vitez (Cres, Korčula, Pula, Hvar i dr.). Hrvatski vitezovi iz rečenih gradova uglavnom su odvjeci patricijskih obitelji, dobro poznatih i stoljećima vodećih u javnom životu matičnih sredina. Izdvajaju se, primjerice, vitezovi iz uglednih zadarskih patricijskih obitelji Fanfogna, Grisogono, Calcina, Detrico, Bortolazzi i Rosa; kotorski vitezovi iz roda Bolica, Pima i Pasquali; vitezovi iz trogirskih obitelji Pace i Radoš, korčulanski Ismaeli, krčki Cikute i Cetine, labinski Negri i dr. Njihova su imenovanja uglavnom usko vezana uz sudjelovanje u mletačkim ratovima (na bojištima od Furlanije do Grčke), obnašanje časničkih dužnosti (zapovjednici postrojbi, guvernaduri/nadziratelji određenih vojnih teritorija, soprakomiti ratnih galija i dr.), osiguranje prijenosa državne pošte preko svojega područja (poglavito u primjeru bokeljskih vitezova), sudjelovanje u diplomatskim poslanstvima i pregovaračkim misijama, kao i uz obnašanje višegodišnje službe gradskih poklisara u Mlecima.

Povelje (u primjerima koji se odnose na Hrvate, najčešće objavljene iz duždeve pisarnice) o imenovanju vitezova započinju potvrđnicom kojom se obznanjuje promocija novoimenovana viteza, a koju potpisuje jedan od mletačkih *Cavaliera*, službeno zadužen za objavljivanje te odluke. Potom slijedi izravni tekst povelje (najčešće datirane u isti datum kao i potvrđnica), u kojoj

se razjašnjavaju razlozi promoviranja određenog pojedinca u red mletačkih vitezova. Budući da je u primjeru naših vitezova ponajprije riječ o vojnim zapovjednicima (kopnenih ili pomorskih postrojbi), dodatna objašnjenja razloga imenovanja osvijetljavaju nam pojedine, katkada manje znane sastavnice iz hrvatske vojne prošlosti. U završnom dijelu povelje, koji je opsegom sažet i jednoobrazan za sve vitezove, navode se (kroz nekoliko tipiziranih rečenica) vrste privilegija koje vitez stječe promocijom u mletački viteški red (pravo na nošenje svečane odore, oružja, križa, kolajne i sl.).

Arhivska građa o mletačkom viteškom redu, ovdje samo ukratko naznačena u općim crtama, zasigurno je dragocjen i do sada gotovo potpuno neiskorišten izvor za proučavanje brojnih sastavnica iz povijesti istaknutih obitelji i pojedinaca na hrvatskom uzmorju u ranom novovjekovlju. Uvidom u dokumente često postaju razvidnije onovremene vojne i političke okolnosti i događanja na užim (zavičajnim), ali i na širim područjima hrvatske obale. Naposljetku, njihovim se detaljnijim istraživanjem šire postojeće spoznaje historiografije, koje su - kada je konkretno riječ o problematici udjela Hrvata u ovom mletačkom viteškom redu - bile do sada nepotpune.

U ovom sažetom prilogu istraživački mi je cilj predstaviti nekoliko zaslužnih Budvana, odvjetaka uglednih plemićkih obitelji, odlikovanih naslovom viteza Svetoga Marka. Riječ je o jednom odvjetku budvanske obitelji Marković te dvojici članova (ocu i sinu) obitelji Soliman. O navedenim obiteljima (posebice o Solimanima) gotovo da i nemamo saznanja u historiografiji, te je zabilježba tih njihovih odvjetaka pokušaj dodatnog osvijetljavanja povijesti budvanskoga plemstva, kao i vojne i društvene povijesti toga kraja u ranom novom vijeku. Imenovanja trojice budvanskih plemića vitezovima Svetoga Marka zbiva se koncem 16. stoljeća (1589. godine) i u 17. stoljeću (1621. i 1656. godine). Riječ je o razdoblju tijekom kojega grad Budva, kao i njegovo nedaleko područje (Paštrovići) učestalo stradavaju u osmanlijskim vojnim prodorima, koji u pojedinim etapama dopiru i do samih gradskih bedema. Tako je, primjerice, u prodoru osmanlijskog admirala Uluz-Alije 1571. godine (u godini Lepantske bitke, ali i trajnog gubitka Ulcinja i Bara u korist Osmanlija) grad Budva, važno uporište *Serenissime* na području Mletačke Albanije (*Albania Veneta*), osvojen i porušen, te je u idućim desetljećima mletačka vlast ulagala nemale napore na obnovi grada i uspostavi vojno-obrambenog sustava. U tom je razdoblju (posebice u doba Kandijskoga rata) Budva u vojnom smislu bila upravno povezana s područjem Paštrovića, te je mletačka središnjica redovito imenovala jednog nadziratelja - guvernadura (redovito domaćega plemića) s vojnim ovlastima u

cilju organizacije uspješne obrane toga kraja.³ Budvanski plemići - vitezovi, kojima se bavi ovaj sažeti prilog, upravo su odvjeci obitelji koje su pokoljenjima ratovala za Mletačku Republiku, dajući nemale prinose obrani svojih matičnih krajeva, ali i ratujući diljem mletačkih bojišnica od Furlanije do Levanta.

Prvo imenovanje jednog budvanskog plemića mletačkim vitezom datirano je u 1589. godinu (17. veljače) i odnosi se na budvanskog plemića Ivana Solimana (u izvoru naveden kao *Sulimanus*).⁴ Dokument je u cijelosti pisan na latinskome jeziku, što i jest značajka većine povelja o imenovanju iz 16. stoljeća. Isprava je pisana u duždevoj pisarnici (što upućuje da je i riječ o duždovskom imenovanju), ali bez navođenja pisara koji službeno objavljuje duždevu odluku. Uvodni dio isprave sadrži tipizirane, kićenim riječima iskazane navode o potrebitosti, značaju i vrijednosti osobnih pregnuća i žrtvovanja pojedinca za domovinu i opće interese, te naglašava običaje mletačke vlasti da takve pojedince nagradi uvrštavanjem u svoj viteški red. Zatim se, kako je to uobičajeno u ovoj vrsti povelja, izravno prelazi na tekst odluke kojom se Ivan Soliman *ex oppido Budue*, "za svoje zasluge, vrline i vjernost" Mletačkoj Republici, uvrštava među mletačke vitezove te mu stoga pripadaju sva prava koja se odnose na te odličnike (pravo nošenja viteške odore, oružja, ostruga i ostale vojničke opreme koja se odnosi na vitezove Svetoga Marka). Isprava završava ovjerom pečata iz duždeve pisarnice. U ispravi se, međutim, ne navode detaljniji razlozi imenovanja Ivana Solimana mletačkim vitezom. Možemo pretpostaviti, uzevši u obzir da se imenovanje zbiva 1589. godine, dakle, nakon okončanja Ciparskoga rata i teškog stradanja grada Budve, da je riječ o Ivanovim pregnućima na obnovi grada i njegovu ponovnom pretvaranju u jedno od najvažnijih mletačkih vojno-strateških uporišta u ovom dijelu istočnoga Jadrana.

Više od tri desetljeća poslije imenovanja Ivana Solimana mletačkim vitezom, tu je čast stekao i njegov sin Nikola (dana 1. veljače 1621.).⁵ Diplomom

³ O povijesti Budve i Paštrovića u ranom novom vijeku usporedi neka djela: Savo Nakićenović, *Boka: antropogeografska studija*. Beograd, 1913: 581-591; Niko Luković, *Boka Kotorska*. Cetinje, 1951: 206-214; Petar D. Šerović, »Paštrovići, njihovo plemensko uređenje i pomorska tradicija.« *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 5 (1956): 31; Ignatije Zloković, »Prilozi za istoriju pomorstva i trgovine Budve.« *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 12 (1964): 167-186; Gligor Stanojević, *Jugoslavenske zemlje u mletačko-turskim ratovima*. Beograd, 1970; Miloš Milošević, »Granice Boke Kotorske za vrijeme mletačke vladavine (1420-1797).« *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 22 (1974): 20-24; Lovorka Čoralčić, »Iz prošlosti Paštrovića.« *Historijski zbornik* 49 (1996): 137-159; Lovorka Čoralčić, »Iz prošlosti Boke: budvanska zajednica u Mlecima (XV. - XVIII. st.).« *Povijesni prilozi* 19 (2000): 125-152.

⁴ *Cancelleria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi* (dalje: *CI: Cavalieri*), b. 174, f. 86-86' (17. veljače 1589., Archivio di Stato di Venezia, dalje: ASV).

⁵ *CI: Cavalieri*, b. 174, f. 519-520 (1. veljače 1621.).

o imenovanju Nikole Solimana (u izvoru naveden kao *Solliman*) izdaje mletački Senat, a službeno je objavljuje vitez Zuanne Antonio (*Zanantonio*) Carnovalli (*Carnoualli*, *Carnevalli*), često zabilježen kao potpisnik uvodnog dijela tadašnjih diploma o imenovanju. S obzirom da je riječ o odlikovanju koje dodjeljuje Senat, u uvodnom se dijelu izriječom navodi da novoimenovani vitez kao odličje dobiva i *una collana come apar per la parte del Eccellentissimo Senato*. Isprava je u cijelosti pisana na talijanskom jeziku, što je karakteristično za povelje koje se objavljuju u tom stoljeću. U tekstu koji razjašnjava razloge Nikolina ubrajanja među mletačke vitezove izriječom se navodi da je *La famiglia di Sollimani*, zavičajem della *Città nostra di Budua*, u svim prigodama i okolnostima iskazivala za Privedru Republiku *somma fede et deuotione*, te za opće interese i dobro nije štedjela ni vlastite živote. Kao primjer navodi se Ivan Soliman, mletački vitez iz 1589. godine i Nikolin otac, koji je “nakon dugo vremena odane i hrabre službe” okrutno umoren u borbi protiv gusara. Po uzoru na oca, Nikola je Soliman, svjedoči povelja, također godinama iskazivao i djelima potvrđivao svoju vjernost domovini, a svoju je ratnu umješnost i vještine potvrđivao zapaženim učešćem u mletačkim ratovima u Furlaniji kao zapovjednik konjaničkih postrojbi (*Capitano di Caualli*). Ondje je u brojnim bitkama iskazao veliku hrabrost i vojničko znanje, ali i nekoliko puta bio teško ranjen. Stoga, radi neprijepornih zasluga i vjernosti koje je obitelj Soliman pokoljenjima iskazivala spram *Serenissime* i u cilju obrane svoje domovine, kao i radi konkretnih zasluga samoga Nikole, mletački je Senat donio odluku kojom se ovaj budvanski zaslužnik uvrštava u red vitezova Svetoga Marka, te mu se - po uzoru na ostale vitezove - dodjeljuju sva prava koja pripadaju mletačkim viteškim odličnicima.

O budvanskoj obitelji Soliman, prema ovim vrelima dva puta uvršenoj među mletačke vitezove, gotovo da ne posjedujemo druga dodatna saznanja. Tek u davno napisanom djelu znamenita budvanskog pisca i mletačkog kanonika Krste Ivanovića (1628-1688), naslovljenom “Ljetopis Budve” (ili “Budvanski anali”, talijanski izvornik: *Anali di Budua*), saznajemo da je obitelj Soliman bila jedna od 40 budvanskih plemićkih obitelji (oko 1650. godine) te da je zavičajem iz Smedereva.⁶ Potonji podatak ne čini nam se nemogućim, uzimajući u obzir da je u doba prije mletačke uprave gradom kraće vrijeme gospodario srpski despot Đurađ Branković te je tada (nakon pada Smedereva pod Osmanlije 1439. godine) u Budvu mogao dovesti dio svojih privrženika (članova prantje) plemenita roda. Primjerice, uz Solimane se u Ivanovićevu “Ljetopisu”

⁶ Krsto Ivanović, *Drame i pisma* (pr. Miloš Milošević i Miroslav Luketić). Cetinje, 1996: 261.

kao budvanske obitelji smederevskog podrijetla izrijekom spominju i Tokovići, Angelovići/Anzulovići (zvani Levarda), Metkovići (zvani Adami) i Badglave.⁷ Jedan od potomaka vitezova Ivana i Nikole zasigurno je i Juraj Soliman, zabilježen kao časnik u mletačkoj vojsci u doba Morejskoga rata (1684/99.). Godine 1686. Juraj je kao zapovjednik (kapetan) postrojbe lake konjice (*Caualli legieri - Compagnia Soliman*) zabilježen u oporuci svojega zastavnika (*Cornetta*) Mihovila Prokulijana (*Proculiano*), zavičajem iz Bara i vjerojatno odvjetka tamošnje ugledne plemićke obitelji.⁸ Juraj Soliman bilježi se i na samom kraju 17. stoljeća (1697. godine), a u izvoru se izrijekom navodi kao budvanski plemić i mletački pukovnik (*Collonello*). Riječ je o kodicilu oporuci visokog barskog časnika (*Maggiore* - boжник) Jurja Petrovog, napisanom u Mlecima. U tom se dodatku oporuci, uz brojne druge visoke časnike sa šireg područja istočnojadranske obale, spominje i Juraj Soliman, od kojega imućni i ugledni Baranin potražuje određene novčane iznose.⁹

Uz obitelj Soliman, budvanski Markovići (*Marcouichio*) ubrajali su se među zapaženije tamošnje plemićke obitelji. U "Ljetopisu Budve" Krste Ivanovića za rod Marković-Mitrović navodi se da je zavičajnim podrijetlom iz Paštrovića. Isti pisac bilježi - u nizu zapaženih Budvana - kapetane Krstu i Silvestra Markovića, kao i Ivana Markovića koji se istaknuo u jednom okršaju s Peraštanima (vjerojatno koncem 16. stoljeća).¹⁰ O poblížem podrijetlu budvanskih Markovića nemamo drugih točnijih i detaljnijih saznanja. Znani su, naime, peraški ratnici iz roda Markovića, zapaženi sudionici Lepantske bitke 1571. godine.¹¹ Poznati su, nadalje, i barski (ili iz okolice Bara) Markovići,

⁷ K. Ivanović, *Drame i pisma*: 261.

⁸ *Spisi zadarskih bilježnika* (dalje: SZB), Girolamo Mori (1678-1692), b. II. (Testamenti), br. 38, 18. prosinca 1686. (Državni arhiv u Zadru, dalje: DAZ).

⁹ *Notarile testamenti*, b. 92, br. 106, 29. listopada 1697. (ASV). Prijepis kodicila pridodan je nakon smrti Jurja Baranina njegovoj oporuci, napisanoj u Zadru 2. srpnja iste godine. Usporedi: SZB, Nicolò Lomazzi (1678-1706), b. VI. (Testamenti), br. 146, 2. srpnja 1697. (DAZ).

¹⁰ Zanimljivo je spomenuti kako je drugu knjigu "Ljetopisa Budve" prepisao don Petar Marković, budvanski patricij i kanonik 1713. godine. Usporedi: K. Ivanović, *Drame i pisma*: 261, 269, 272-273.

¹¹ Peraški pomorac Petar Stjepković Marković bio je pilot (navigator) na zapovjedničkoj lađi Don Juana Austrijskog u Lepantskoj bitci 1571. godine, a poradi iznimne vještine pohvaljen je i odlikovan od španjolskog vladara. Usporedi: Francesco Viscovich, *Storia di Perasto dalla caduta della Repubblica Veneta al ritorno degli Austriaci*. Trieste, 1898: 256; N. Luković, *Boka Kotorska*: 103; Pavao Butorac, *Razvitak i ustroj peraške općine*. Perast, 1998: 45-46; Lovorka Čoralić, »"U slavu Prejasne Republike": Peraški ratnici - čuvari duždevog stijega.«, *Prispjevki z mednarodne konference "Čast: identiteta in dvoumnost neformalnega kodeksa (Sredozemlje, 12.-20. stol.)*, *Koper, 11.-13. november 1999. Acta Histriae*, Koper, 8/1 (2000): 90.

nosioci naslova “conti di Spizza” (Spič). Vjeruje se da su upravo barski Markovići, odnosno jedan njihov ogranak, početkom 17. stoljeća iselili u Istru i stekli posjed u tamošnjem naselju Petrovija.¹² Budvanskim je Markovićima vjerojatno pripadao Marko Marković, zapaženi sudionik u početnim godinama Kandijskoga rata na dalmatinskom bojištu. Zabilježen je kao guvernadur i zapovjednik albanskih (*Soldati Albanesi*) i hrvatskih postrojbi koje su 1646/7. godine sudjelovale u borbama kraj Šibenika i Skradina (zajedno s domaćim postrojbama koje su predvodili Hrvat Frane Posedarski i Albanac Mihovil Kruta). U ljeto 1648. godine poginuo je u jednom okršaju sa Osmanlijama kraj Ribnika u Lici, u borbi u kojoj je smrtno stradao i istaknuti hrvatski protuturski ratnik Stjepan Sorić. Čini se da je bio odlikovan naslovom viteza, ali nam datum tog imenovanja, kao i sama povelja, nisu za sada poznati. Markov je brat Petar Marković, također sudionik Kandijskoga rata, a njegovo se imenovanje mletačkim vitezom zbilo 1656. godine.¹³ Potvrđnicu o imenovanju objavio je vitez Luca Cosnin, a u ime dužda Bertuccija Valiera (1656/8.). U sažetom objašnjenju razloga imenovanja Petra Markovića mletačkim vitezom navodi se njegov čin (guvernadur) i društveni status (plemić Budve i Paštrovića), te posebno podcrtavaju zasluge njegove braće Matije i Marka, poginulih u ratovima sa Osmanlijama. Također je i Petar, kako stoji u povelji, po uzoru na svoje pretke i braću, zaslužan kao zapovjednik vojnih postrojbi u aktualnom (Kandijskom) ratu te se - radi svih navedenih zasluga i prinosa obitelji Marković - imenuje mletačkim viteškim odličnikom. Kao i u primjeru prethodnih imenovanja, i ovdje se na kraju povelje izriječkom navode prava koja novoimenovanom vitezom od tada pripadaju. Tekst povelje potpisao je tajnik u duždevoj pisarnici Francesco Zonca, te time i završava ova isprava.

O vitezom Petru Markoviću, budvansko-paštrovskom plemiću i guvernaduru tamošnjeg vojnog okružja, također ne nalazimo podatke u postojećoj literaturi. Godine 1697. bilježi se budvanski plemić i guvernadur istoga imena i prezimena kao jedan u nizu istaknutih mletačkih časnika sa kojima je poslovaio već spomenuti barski bojnik Juraj Petrov. U Jurjevoj oporuci Petar je Marković zabilježen kao jedan od njegovih brojnih dužnika, a visina duga je iznosila 50 dukata. Marković se bilježi i u Jurjevu kodicilu, pisanom u Mlecima nekoliko mjeseci kasnije. Baranin tada svom “sudругu po oružju” daruje 150 dukata,

¹² Carl Georg Friedrich Heyer von Rosenfeld, *Der Adel des Königreichs Dalmatien*. Nürnberg, 1873: 119-120.

¹³ *CI: Cavalieri*, b. 174, f. 192-193' (17. kolovoza 1656.).

dočim njegovoj supruzi (kojoj ne navodi ime) ostavlja 50 dukata. Također bilježi i Petrova sina (bez oznake imena) i daruje mu kao legat 12 pušaka i 12 sablji *per mia memoria*.¹⁴ S obzirom da je riječ o vremenskom razmaku od oko 40 godina, kao i zbog činjenice da se Petar Marković iz 1697. godine ne navodi kao vitez (što je uobičajeno u titulaciji), možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da je riječ o jednom od potomaka budvanskog viteza iz vremena Kandijškoga rata.

Arhivski fond *Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*, pohranjen u središnjoj mletačkoj državnoj pismohrani, sadrži gradivo vrijedno za upoznavanje vojne i društvene povijesti istarskih, dalmatinskih i bokeljskih gradova u ranom novom vijeku. Riječ je o zbirci povelja objavljivanih od strane mletačkoga dužda ili Senata, koje se odnose na uvrštavanje zaslužnih pojedinaca u red vitezova Svetoga Marka. Središnje istraživačko zanimanje ovog sažetog priloga odnosilo se na vitezove Svetoga Marka zavičajem iz Budve, grada o čijoj povijesti - kada je riječ o ranom novom vijeku - posjedujemo vrlo malo saznanja iz historiografije. Nositelji mletačke viteške titule iz Budve bili su otac i sin Ivan i Nikola Soliman (1589. i 1621. godine) te Petar Marković (1656. godine). Svi su oni pripadali budvanskom (Petar Marković i paštrovskom) plemstvu, a u vrijeme mletačko-turskih ratova imali su zapaženu ulogu u organizaciji obrane svojih matičnih područja, ali i u ratovanju *Serenissime* diljem jadranskih bojišnica. Dosadašnja saznanja historiografije nisu sadržavala brojne i uporabljive podatke o navedenim budvanskim vitezovima Svetoga Marka, kao ni o njihovim obiteljima, pa je sadržaj ovog priloga ponajprije temeljen na podacima iz arhivskih vrela (iz spomenutog fonda Državnoga arhiva u Veneciji te iz Državnog arhiva u Zadru). Njihovim iščitavanjem i raščlambom ovdje se pokušalo osvijetliti djelovanje tih obitelji, kao i njihovih zaslužnih pojedinaca, te utvrditi razloge njihova uvrštavanja u jedini viteški red koji je opstojao u povijesti Mletačke Republike. Zasigurno je da će dodatna arhivska istraživanja, ponajprije mletačkih, zadarskih i kotorskih pismohrana, o ovoj problematici iznjedrili još pregršt novih i nepoznatih podataka, prijeko potrebnih kako bi se u cjelovitosti sagledala i ocijenila povijest zaslužnih obitelji i pojedinaca kako grada Budve, tako i drugih urbanih središta diljem istočnojadranskog uzmorja u ranom novom vijeku.

¹⁴ SZB, Nicolò Lomazzi (1678-1706), b. VI. (Testamenti), br. 146, 2. srpnja 1697. (DAZ); *Notarile testamenti*, b. 92, br. 106, 29. listopada 1697. (ASV). Usporedi i: Lovorka Čoralić, *Barani u Mlecima: povijest jedne hrvatske iseljeničke zajednice*. Zagreb, 2006: 94, 207.

Prilog 1

Prijepis povelje o imenovanju budvanskog plemića Nikole Solimana vitezom Svetoga Marka (*Cancellaria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*, b. 174, f. 519-520', 1. veljače 1621., ASV)

1621 adi primo Febraro

Faccio fede io Zanantonio Carnoualli Cauallier del Serenissimo principe sicome sua Serenità affatto Cauallier il Signor Collonello Solliman fu del condam Signor Zuane Solliman Cauallier il qualle ha fatto Cauallier in pleno Collegio con donattiuo di una collana come apar per la parte del Eccelentissimo Senato.

Io Zanantonio Carnoualli Cauallier di sua Serenita ho fatto la pesente fede giusto al ordinario di...

La famiglia di Sollimani principale della Città nostra di Budua fedelissima della Repubblica nostra ha in ogni tempo con somma fede, et deuotione dato segno del reuerente, e deuoto suo affetto uerso li publici interessi, spendendo prontamente nelle occassioni non solo le sostanze, ma le proprie uite ancora, come ha fatto il quondam Domino Zuanne Suliman Cauallier che doppo un lungo deuoto, et ualoroso seruitio fu da corsari mentre era espedito per publico seruitio crudelmente trucidato, et morto, ad immitatione della quale Domino Nicolo suo figliolo si in diuerse occassioni essercitato, con molta lode, et in particolare nelli ultimi motti del Friuli, come Capitano di Caualli nelle pi pericolose riprese, nelle qualli combattendo ualorosamente fu più uolte grauamente ferito di moschetate. Onde per tutte queste cose, et per quello, che si può sperar sempre da questa deuota famiglia, et in particolare da Domino Nicolo soggetto di molto ualore, habbiamo uoluto far apparir nella persona sua alcun segno della publica munificenza. Per hoggi nel pleno Collegio alla presenza di molta nobiltà, et altri degni soggetti stato da noi decorato del grado, et dignità di Caualliero seruati tutti li riti, et ceremonie solite in simili casi, con dono di una colana di molto ualore, dandogli auctorità di poter portar le armi, la spada, li spironi, le uesti auree, la cintura, et ogni altro ornamento militare, et appresso di godere tutti gli honori, giurisdizioni, libert, et priuileggi, che appartengono alla uera militia, et alla dignità di Caualliero, in segno delle quale cose habbiamo ordinato che gli sia fatto il presente priuileggio munito del nostro sigillo a memoria de posterì. Datum die prima Februarii, inditione V, 1621

Prilog 2

Prijepis povelje o imenovanju budvanskog i paštrovskog plemića Petra Markovića vitezom Svetoga Marka (*Cancelleria inferiore: Cavalieri di San Marco, Privilegi*, b. 174, f. 192-193', 17. kolovoza 1656., ASV)

Adi ... Agosto 1656

Faccio fede io Luca Cosnin Cauquier di sua Serenità ho conferito il Serenissimo Domino Domino Bertuccio Valier, e creato Cauquier Piero Marcovichio nobile di Budua, e di Pastrouichi per benemerito stante li atestati di bon seruizio e ci atesto quanto dico di sopra, et io Luca sudetto ho fatto la presente fede.

Ad perpetuam rei memoriam. Hauendo Domino Pietro Marcouich Gouvernador, Nobile di Budua e de Pastrouichi con segnalite attioni fatto apparire in ogni tempo il desiderio di fatti commune fidelissimo suditto della Repubblica ad'imitatione de suoi progenitori particolare con leuar di numerose militie nella presente guerra col Turco, oltre molte leuate, presente per il passato segnando col quelle due maggiore stato il bisogno con la morte de doi suoi fratelli, cio il Gouvernator Mattio Marcouich, et il Cauquier Marco per di mentre de questi, e per dare altro segno di gratitudine al sudetto domino Pietro habbiamo deliberato in testimonio di honore, e di stima decorarlo del grado di Cauquiero di San Marco sicome hoggi alla presenza di molti nobili, e rappresentanti, seruete le proprie sollenità, et ceremonie l'habbiamo creato, concedendogli la nostra autorità inclita, non solo di usare le uesti, la cintura, la spada, li spironi d'oro, et ogni altro ornamento militare, ma di godere tutte le prerogatiue, perminenze, giurisdizioni, e libertà, che sono proprie delli altri Cauquieri, et alla uera militia, et dignità di Cauquiero li appartengono in ogni luogo esser pertinente ... mentre in segno di ci l'accompagnamo col il presente priuileggio munito col nostro solito sigillo memoria de posterì, onde li uaglia il carattere freggio d'onore, et sigillo per più meritare, sicome siamo certi, che incontreri tutte le occassioni conuiene in decreto suditto della Repubblica come ha fatto per il presente.

Datum in nostro Ducali Palatio, die 17 Augusti 1656

Francesco Zonca Segretario

THE NOBLEMEN OF BUDVA AS *CAVALIERI DI SAN MARCO*

LOVORKA ČORALIĆ

Summary

In the history of the Venetian Republic *Cavalieri di San Marco* was the only order of knighthood marked by a sizeable Croatian membership. Basing this article on the material from the Venetian State Archives (*Archivio di Stato di Venezia*, fund: *Cancellaria inferiore, Cavalieri di San Marco, Privilegi*), the opening section provides a short survey on Croatian membership in this order of Venetian knighthood. The main emphasis is placed on the members originating from the town of Budva, the history of which—particularly that of the early modern period—is fairly obscure. Members of this Venetian order were Ivan and Nikola Soliman, father and son, (registered in 1589 and 1621), together with Petar Marković (1656). All three belonged to the nobility of Budva, while Petar Marković to that of Paštrovići as well. During the Veneto-Turkish campaigns, they played an important role in defending their home territory, but also in fighting on Serenissima's side on various Adriatic battlefronts. Grounding her study on archive sources (the earlier-mentioned State Archives of Venice and State Archives of Zadar), the author aims to illuminate these families and their prominent members, and establish the reasons for their admission to the order of *Cavalieri di San Marco*. Appended are the transcripts of documents certifying that Nikola Soliman and Petar Marković, nobles of Budva, were Knights of the Order of St Mark.